

דמי עולה – יביא מהם עולה, ויש בהם מעילה.
דמי שלמים – יביא מהם שלמים, ונאכלים ליום אחד כחומר שלמי נזיר, ואין טעונים לחם. ואין בהם מעילה.

א. התוס' כאן נקטו שהשלמים הללו טעונים זרוע בשלה. ובמקום אחר (נזיר כד:) כתבו שאין טעונים זרוע. (ע' בזה בחזו"א לב, כח ובקה"י א, ג.)
ב. אעפ"י שאין מעילה במעות שלמים, אסורים בהנאה מדרבנן. ויש אומרים שאסורים מדאורייתא בלאו דבל יחל דברו (ע' תוס' תמורה ג; שטמ"ק אות יח; רש"ש; אבי עזרי נדרים א, ו; שבת הלוי ח"ו פט).

ה. א. אלו קרבנות מוזכרים בסוגיא שהם באים להתיר / להכשיר את בעליהם?
ב. האם מצאנו קרבן שבא להכשיר, והוא קרב לאחר מיתת הבעלים?

א. הקרבנות המכשירים המוזכרים בסוגיא –
מנחת העומר – מתיר את החדש במדינה;
אשם נזיר טמא – מכשירו להתחיל בנזירות טהרה. [קרבנות נזיר טהור אינם מכשירים קבועים, שאם גילח על אחת משלשתן – יצא];
אשם מצורע;
חטאת יולדת.
לענין שתי הלחם וכבשי עצרת – ע' תוס' להלן מה: ובשפת אמת כאן.

ב. מצינו קרבן הבא להכשיר וקרב לאחר מיתת הבעלים; עולת נזיר ושלמיו הבאים לאחר מיתתו. אך זהו הכשר שאינו קבוע, כי גם אם גילח על החטאת לבדה – יצא. אבל הכשר הקבוע, שאין שם דבר אחר המכשיר – לא מצינו שבא לאחר מיתה.

דפים ד – ה

ו. מנחת העומר, אשם נזיר ואשם מצורע שעשאם שלא לשמם – מה דינם?

רב אמר: מנחת העומר, אשם נזיר ואשם מצורע, שעשאם שלא לשמם – פסולים הואיל ובאו להכשיר ולא הכשירו. והשיבו על דבריו מן הברייתא שאשם מצורע שנשחט שלא לשמו כשר אלא שצריך אשם אחר להכשירו, כיון שלא עלה לחובתו.

אכן רב תנא הוא ופליג (תוס'). אלא שהגמרא מסיקה בתיובתא כי כן מסקנת ההלכה, וכדעת ריש לקיש ורבא. וכן סתמא דסוגיא בזבחים קטו. ולהלן מה: וביומא סא. וכן פסק הרמב"ם (פסוה"מ טו, כ מחו"כ ה, ב) שכשר וצריך אשם אחר להכשירו.
לגרסת רש"י (ביומא סא), ישנה דעת תנאים שאין לו תקנה, שאשם אחד אמרה תורה ולא שנים (והתוס' שם חולקים).

רבי שמעון בן לקיש ורבא נקטו שכשרים אלא שנחלקו במנחת העומר; לריש לקיש לא עלתה לשם חובה ושיריה אינם נאכלים עד שתבוא מנחת העומר אחרת [ואין לפסלה משום שאינה כשרה לאכילה כעת, כי סובר ריש לקיש האיר המזרח של יום ט"ז בניסן – מותר. רב פפא]. ולרבא – עלתה לחובה וא"צ מנחה אחרת, שאין מחשבה מועלת במנחת העומר, שאינה ראויה במקום אחר.

הלכה כרבא דבתרא הוא (לקוטי הלכות עפ"י הרמב"ם). ומחשבת פיגול דינה כ'שלא לשמו' (עפ"י תוס' להלן נט. ולדבריהם סתמא דגמ' שם נקטה שלא כרבא). ואולם ברמב"ם משמע שרק בשל"ש אמר רבא, לא בחוץ לזמנו).

דף ה

ז. א. אשם מצורע שלא ניתן מדמו על הבהונות, או שהקדים מתן שמן למתן הדם או מתן בהונות למתן שבע – מה דינו? ומה הדין כשהקדים ושחט חטאתו לפני אשמו?

ב. האם יש 'מחוסר זמן' לבו ביום? אלו הלכות הוזכרו בסוגיא בנוגע לשאלה זו?

ג. באלו מקרים אין מועילות מחשבת שלא לשמה ושאר מחשבות פסול בעבודות הקדשים?

א. אשם מצורע שלא ניתן מדמו על הבהונות – הרי זה עולה לגבי מזבח וטעון נסכים, והמצורע צריך אשם אחר להכשירו. כן מפורש בברייתא.

א. לגרסת ר"ח ביומא (סא ע"ש בתוס'), לדברי רבי אלעזר בר"ש אין לו תקנה. והקריב אתו לאשם – משמע אחד ולא שנים.

ב. יש מי שצדד שלדעת רב אשם שלא ניתן מדמו על הבהונות – פסול כיון שבא להתיר ולא התיר. אך אפשר כיון שבשעת ההקרבה היה ראוי ליתן על הבהונות – כשר (שפת אמת).

הקדים מתן שמן למתן דם – ימלא הלוג שמן ויחזור ויתן שמן לאחר הדם ככתוב. וכן הדין כשהקדים מתן בהונות למתן שבע – ימלא ויחזור ויתן על הבהונות אחר מתן שבע.

הקדים לשחוט החטאת – תעובר צורתה ותצא לבית השריפה [ולא יהא אחר ממרס בדמה עד שיישחט האשם ויזרקו את דמו], כי קרבן החטאת מחוסר זמן הוא. וחייב להביא חטאת אחרת אחר האשם.

א. יש שכתבו שאין הדבר מוסכם על הכל, שיש סוברים שהחטאת כשרה (ע' יד דוד).

ויש מי שכתב שבדיעבד אם זרק דם החטאת – הורצה, שהאשם אינו מעכב (עפ"י מרכבת המשנה מחוסרי כפרה ה, א – בדעת הרמב"ם נדירות י, ח. אך י"ל שזה דוקא אם זריקת דם האשם קדמה ורק שחיתת החטאת קדמה, אבל זרק דם החטאת קודם האשם הלא היה כתיבא לעכב הסדר. עוד צ"ע לדבריו מדוע נחשב 'מחוסר זמן' כיון שבדיעבד כשר).

ב. הפרשת האשם אינה צריכה לקדום להפרשת החטאת (כן משמע מדברי התוס', שאין לדמות הפרשה להקרבה לענין מחוסר זמן. וגם 'הויה' לא נאמר אלא בעבודות). ויש מהאחרונים שנסתפק בדבר (ע' מנחת חינוך קעו).

ב. מסקנת סוגיתנו שיש 'מחוסר זמן' לבו ביום. הלכך דבר האסור עתה באכילה ועומד להתיר בו ביום – פסול להקרבה (משום ממשקה ישראל), ואין אומרים היות וראוי בו ביום אינו 'מחוסר זמן' [וכגון מנחת העומר שלא לשמה, למאן דאמר אין העומר מותר בשהאיר המזרח].

וכן חטאת המצורע שנשחטה לפני אשמו, היות ויש מחו"ז לבו ביום – נפסלה. [ואולם לענין שינוי הסדר במתן דם ושמן במצורע, אפילו אם אין מחוסר זמן לבו ביום – הסדר מעכב, לפי שנאמר בו 'הויה' לעכב (זאת תהיה תורת המצרע). ושונה שחיטה שאינה עבודה, לא נאמר בה 'הויה'].

כתבו התוס' שאין הדבר אמור אלא לענין שחיטה, אבל מחוסר זמן בהפרשה, אמר רב פפא (ואביי) במקום אחר אין מחו"ז לבו ביום. וכן לענין שחויי חוץ, אין מחו"ז לבו ביום, שנחשב 'ראוי לפתח אהל מועד'. ע"ע זבחים יב.

ג. אמר רבא: אין מחשבה מועלת בדבר שאינו ראוי לעבודה, כגון מנחת העומר שעשאה שלא לשמה, שאינה ראויה לכל עבודה אחרת כי חידוש היא (רש"י: שבאה גרש מן השעורים. תוס': מן החדש), ובמי שאינו ראוי לעבודה, כגון כהן בעל מום שעשה שלא לשמה (הלכך אם קיבל במחשבת פסול ויש שם דם הנפש – יחזור ויקבל. וכן אם חשב מחשבת פיגול – אין האוכלו בכרת. שטמ"ק), ובמקום שאינו ראוי לעבודה – כגון נפגם המזבח.

א. כאמור, רב וריש לקיש חולקים במנחת העומר וסובר שמחשבה מועלת בה.
ב. כתב בספר משך חכמה (תצוה כט, יד): חטאת המלוואים, אין מחשבת 'שלא לשמה' פוסלת בה [שלכן נאמר בה 'הוא' רק לאחר הקרבה ושריפה, כאשם] מפני שהיתה חטאת הקרבה בבמה (כמש"כ התוס' בע"ז לד.). – דבר שאינו ראוי בשום מקום אחר.

ח. אלו הלכות ישנן בעופות ואינן במנחות, וכן להפך – במנחות ולא בעופות?

יש בעופות שאינן במנחות; העופות באים בנדבת שנים (אבל במנחות נפש כתיב), ובמחוסרי כפרה – שהזב והזבה והיולדת והמצורע מביאים כולם עוף, והותרו מכלל איסורם בקודש – במליקה.
יש במנחות; טעונות כלי שרת לקדשם, ותנופה והגשה, וישנן בציבור כביחיד.

דפים ה – ו

ט. א. אלו דברים אסורים באכילה להדיוט ומותרים בקדשי גבוה?
ב. מנין שהטריפה פסולה להקרבה? ומדוע אי אפשר ללמוד זאת מבעל-מום ומשאר פסולים?
ג. האם יש להשוות את האיסורים דלהלן להדדי, ללמוד אחד מחברו או אחד משנים? – חלב ודם, טריפה, בעל מום ויוצא דופן בקדשים.

א. חלב ודם אסורים לאכילת הדיוט ומותרים לגבוה;
מליקה אסורה לאכילת הדיוט ומותרת לגבוה ולאכילת כהנים;
'חדש' אסור להדיוט ומותר לגבוה – במנחת העומר [שכך היא מצוותו שעל ידה החדש מותר. ואולם קודם מנחת העומר – החדש פסול למנחות. וכן איסור ספיחין לרבי עקיבא – מדאוריתא, והותר במנחת העומר משום שמצוותו בכך (עפ"י תוס' להלן פד.)];
שבת – אסורה להדיוט במלאכה, ומותרת להקרבת תמידין ומוספין לגבוה;
כלאי בגדים אסורים להדיוט ומותרים לגבוה.
גיד הנשה – לדעת רבי (בחולין פט.). עולה למזבח כשהוא מחובר לבשר. וחכמים חולקים.
מוקצה בשבת וביו"ט – מותר לקרבן, שאין איסור גופו גרם לו אלא דבר אחר, והואיל ואיסורו אינו אלא מדרבנן (עפ"י פסחים מה.).

ב. בברייתא למדו ממזן הבקר (האמור שנית בעולה) – למעט את הטריפה. [ומשום ממשקה ישראל הוה אמינא דוקא כשנולדה כשהיא טריפה, אבל נטרפה אחר שנולדה, שהיתה לה שעת הכושר, לא ידענו. וכן דרשו מכל אשר יעבר האמור במעשר בהמה, למעט את הטריפה, ובכל זאת הוצרכנו לדרשה מיוחדת שאפילו נטרפה לאחר שהוקדשה – פסולה].
ואי אפשר ללמוד פסול טרפה מבעל מום ושאר פסולים – שכן פסולם ניכר, תאמר בטריפה.
בבאור דברי הרמב"ם (איסורי מזבח ב, י) – ע' בתשובת הגר"ח זוננפלד צח.